

DE MOURIK

JAARGANG 6 NUMMER 3

1980

VOGELWERKGROEP RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

DE MOURIK

ORGAAN VAN DE VOGELWERK GROEP
RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

Redaksie: Pieter-Paul van Laake
Lies Begheyn
Oude Kleefsebaan 2, Berg en Dal

De uilettekeningen zijn gemaakt door Helmer

Overneming van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede van illustraties, is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de auteur.

Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publikatie van artikelen enz. behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redaksie weergeven.

INHOUD

- blz. 82 Aktiviteiten
- 83 Verslag Amelandekskursie
  - 84 Veldwaarnemingen
  - 86 Uit het asyl
  - 87 Braakballen
  - 93 Bij een nest grauwe vliegenvangers
  - 95 De zwarte specht
  - 97 Natuurbescherming: de Boschplaat
  - 100 Recente publicaties

VOORWOORD

Hoevelen van de ongeveer 200 leden van de VWG zeggen hun lidmaatschap op, wanneer de MOURIK niet meer verschijnt en in plaats daarvan op onregelmatige tijden rapporten van onderzoeken verschijnen die eventueel te koop zijn?

De rapporten zullen waarschijnlijk een hogere kwaliteit hebben dan alles wat er tot nu toe in de MOURIK verschenen is. Al was het alleen maar, omdat de tijdnoed waarin de redaksie met zijn limieten de schrijver(s)/schrijfster(s) brengt, ontbreekt.

En hoevelen vallen er dan nog eens af wanneer de VWG stopt met de edukatieve activiteiten (vogelkursus, ekskursies e.d.)?

Hoeveel blijven er over? Een man of tien die een zucht van verlichting slaken? En nog eens tien, twintig anderen die verbaasd en misschien wat ontheemd blijven doen wat ze deden: Sovonblok tellen, watervogels tellen, stootvogels tellen.

Van die tien moet ik het als redakteur hebben. De een schrijft niet, de ander na veel aandrang, weer een ander uit eigen beweging. Op een heel klein groepje uit een grote beweging komt alles neer: opleiding, ekskursies, onderzoek, verslaggeving, organisatie e.d. Ik mag blij zijn als ik van deze drukbezette mensen zo nu en dan toch nog een artikel krijg.

Waarom wordt deze papieren club niet opgeheven? Gewoon iedereen die vogels wil leren naar het IVN. En wie wil werken vergadert eens per maand met elkaar, maakt afspraken, doet onderzoek en schrijft rapporten.

En debatteren over de jacht in de laatste stukjes resterende natuur in Nederland moet maar in het kafé gebeuren

ppv1

* AGENDA

voor de algemene ledenvergadering, die op 4 september 1980 om 20.00 u gehouden zal worden in een der collegezalen van het gebouw van de Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen, Toernooiveld 3, Nijmegen

1. Opening
2. Mededelingen
3. Bestuursverkiezing. Aftredend zijn Henk de Vries en Hugo de Vries.
Hugo de Vries stelt zich niet herkiesbaar.
4. Verkiezing kaskommissie
5. Stootvogeltellingen, mededelingen
6. Riviertellingen, mededelingen
7. Lezingen
8. Rondvraag
9. Sluiting

AKTIVITEITEN

WAT GEBEURT ER MET ONZE NESTKASTEN?

Enkele jaren geleden zijn er door de VWG nestkasten voor bonte vliegenvanger en steenuil geplaatst in de omgeving van Leur. De laatste tijd worden deze kasten helaas niet meer gecontroleerd. Overigens komen er geen bonte vliegenvangers in, wel mezen en ringmussen.

Het bestuur meende een oplossing gevonden te hebben door de nestkasten over te dragen aan de Stichting Vrijwillig Landschapsbeheer te Beuningen, maar Landschapsbeheer was niet in staat ze over te nemen, omdat ze hun activiteiten op het gebied van nestkasten in eerste instantie willen beperken tot de gemeenten Beuningen/Ewijk.

Ze willen voorkomen dat ze nu te veel hooi op hun vork nemen en net zoals wij over enkele jaren de controle van de nestkasten niet meer zouden kunnen garanderen. Dit is een heel begrijpelijke en verstandige opstelling.

De VWG blijft dus met het probleem zitten: Wat doen we met deze kasten?

De beste oplossing is wellicht dat er alsnog serieuze kandidaten uit de leden naar voren komen. Inlichtingen en aanmelding bij de sekretaris.

DE MOURIK

De onderstaande lijst zou een programma kunnen zijn van hoofdartikelen (10 - 20 blz) in 4 jaargangen van de Mourik. Alleen, wie doet het onderzoek, in het veld en in de literatuur, en schrijft het artikel. (De lijst is vrij willekeurig, kan enorm uitgebreid worden, maar is onmiddellijk te verbinden met het werkgebied van de VWG.)

- feb : niet-funktionele zang
snelheid van terreinbezetting
verwilderde exoten
paarvorming
- apr : voorzomertrek
rallen
nestmateriaal van merels
beëindiging van de zang
- jun : slaaptrek
binnenlandtrek van steltlopers
rui van eenden
gedrag van jonge vogels
- okt : bekomentariëerde rivierentellingen, stootvogeltellingen, na- en voorjaarsfenologie
- dec : samenstelling van 'mezen'groepen
♂ - ♀ verhouding van overwinteraars
winterverspreiding van gorzen
agressie

	code	G		code	G		code	G
bonte vliegenvanger	186	x	zwarte kraai	205	x	kneu	217	x
staartmees	188	x	spreeuw	208	x	barmsijs	219	x
pimpelmees	193	x	huismus	209	x	goudvink	221	x
koolmees	194	x	ringmus	210	x	rietgors	227	x
grauwe klauwier	198	x	vink	211	x	no. gele kwik		x
ekster	201	x	keep	212	x	roodkopklauwier		x
kauw	203	x	groenling	214	x	zwarte bont kraai		x

Het lange weekend na de Hemelvaart was erg zonnig in tegenstelling tot het vorig jaar. Het kon dan ook bijna niet kapot. Er is met veel enthousiasme gevogeld, met tevreden stellend resultaat: 117 soorten.

Erg veel indruk maakte natuurlijk de roodkopkluwier σ die we meerdere keren goed hebben kunnen bekijken: insekten vangend en opspietsend op dorren. In de buurt van de Bal-lumersduinen vloog nog de grauwe kiekendief σ , gemakkelijk te vergelijken met de blauwe kiekendief, ook in de buurt. De grauwe kiek. had duidelijk smallere vleugels, waardoor ook de staart langer leek. Grauwe kluwieren en velduilen kwamen hier ook regelmatig voor. Het typische bij de kluwieren was dat 't allemaal $\delta\delta$ waren.

Het moerasgebied bij de Hollumerduinen leverde nog een aantal soorten: roerdomp, kleine karekiet, rietzanger, sprinkhaanrietzanger, maar geen baardmannetjes.

's Nachts riepen nog enkele waterrallen, geen porseleinhoen.

In 't Hollumberbosch enkele soorten als grauwe vliegenvanger, fluitier. Opvallend weinig of geen mezen: alleen de kool-, pimpel- en staartmees is hier en daar gehoord op het ei-land.

Bij de Ooster Weydesloot enkele grutto's met kuikens, enkele soorten: wintertaling, slobbeend, brilduiker, zwarte ruitier.

De eendekooi in de Kooi duinen: beflijster, barmsijs. Verder de duinen in nog sprinkhaanrietzangers, paapjes, tapuiten, wulpen en natuurlijk scholekster en tureluur.

Erg indrukwekkend vond ik het vogelleven bij 't wad: duizenden rotganzen, soorten als zilvergoudplevier, bergeenden, eidereenden, bontbekplevieren, andere soorten steltlopers, visdiefje, noorse stern, grote stern.

De boottocht terug leverde nog een soort op: middelste zaagbek δ . Hieronder staat nog de exacte soortenlijst.

TOTAALLIJST AMELAND

	code	G		code	G		code	G
dodaars	003	x	bonte strandl.	085	x	oeverzwaluw	137	x
roerdomp	009	x	kemphaan	086	x	boerenzwaluw	138	x
blauwe reiger	012	x	watersnip	088	x	huiszwaluw	139	x
rotgans	024	x	grutto	090	x	boompieper	141	x
bergeend	025	x	rosse grutto	091	x	graspieper	142	x
krakeend	027	x	regenwulp	092	x	gele kwikstaart	145	x
wintertaling	028	x	wulp	093	x	witte kwikstaart	148	x
wilde eend	029	x	zwarte ruitier	094	x	winterkoning	152	x
slobbeend	032	x	tureluur	095	x	heggemus	153	x
tafeleend	034	x	groenpootruitier	096	x	roodborst	154	x
kuifeend	035	x	witgatje	097	x	zwarte roodstaart	157	x
eidereend	037	x	bosruitier	098	x	gekraagde roodst.	158	x
zwarte zeeëend	039	x	oeverloper	099	x	paapje	159	x
grote zeeëend	040	x	steenloper	100	x	roodborsttapuit	160	x
brilduiker	041	x	dwergmeeuw	103	x	tapuit	161	x
middelste zaagbek	043	x	kokmeeuw	104	x	beflijster	162	x
bruine kiekendief	048	x	stormmeeuw	105	x	merel	163	x
blauwe kiekendief	049	x	kleine mantelmeeuw	106	x	kramsvogel	164	x
grauwe kiekendief	050	x	zilvermeeuw	107	x	zanglijster	165	x
sperwer	052	x	grote mantelmeeuw	108	x	grote lijster	167	x
torenavalk	056	x	grote stern	109	x	sprinkhaanrietz.	169	x
fazant	063	x	visdief	110	x	rietzanger	171	x
waterral	064	x	noordse stern	111	x	kleine karekiet	173	x
waterhoen	067	x	dwergstern	112	x	spotvogel	175	x
meerkoet	068	x	holenduif	114	x	braamsluipeer	176	x
scholekster	070	x	houtduif	115	x	grasmus	177	x
kluut	071	x	turkse tortel	116	x	tuinfluitier	178	x
bontbekplevier	073	x	tortelduif	117	x	zwartkop	179	x
goudplevier	076	x	koekoek	118	x	fluitier	180	x
zilverplevier	077	x	velduil	123	x	tjiftjaf	181	x
kievit	078	x	gierzwaluw	125	x	fitis	182	x
drieteenstrandloper	080	x	veldleeuwerik	135	x	grauwe vliegenv.	185	x

Waarnemingen in maart en april 1980

dodaars	:	maart-april 23 66 Groenlanden (CR,W)
fuut	:	24-3 63 ex. Grindgat Weurt (Rb)
roodhalsfuut	:	23-3 t/m 29-3 1 ex. Grindgat Weurt; 30-3 1 ex. uiterwaard Deest (dezelfde?) (Rb)
geoorde fuut	:	14-4 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder, prachtkleed (DV,11,OU,W,RF)
aalscholver	:	21-4 35 ex. Neerbosch-Oost → N.NO (GV); 28-4 18 ex. Overasselt → W langs Maas vl. (W); 30-4 60 ex. Kaliwaal-Ooypolder (Ka)
Ooievaar	:	17-4 2 ex. Erlecomse Waard overvl. (Av); 30-4 1 ex. Zevenheuvelenweg Groesbeek (BT)
kleine zwaan	:	1-3 24 ex. Kaliwaal-Ooypolder; 10 ex. Millingerwaard (JU, MS); 15-3 2 ex. Maas tr. L13 (wwt); 17-3 2 ex. Kaliwaal-Ooypolder (BN); 13-3 72 ex. Uiterwaard Dodewaard (Rb)
rietgans	:	1-3 11 ex. Erlecomse Waard, enkele 100-den Kaliwaal-Ooypolder drinkvlucht, enkele 1000-den Bemmelse Waarden → Duitse Ooy, 110 ex. Kekerdom → N (JH,MS); 6-3 35 ex. Kerkdijk -Ooypolder → NW (OU); 7-3 14 ex. Nijmegen-West → N (Ha)
grauwe gans	:	25-3 31 ex. Kaliwaal-Ooypolder (Ha, GV)
bergeend	:	14-4 totaal 43 ex. waarvan 35 ex. Millingerwaard (W)
smient	:	8-3 1 ♂ Kraayenbergse plas Cuyk (UdV); 14-3 0 ♂ Kanaal Mook (Ey); 25-3 529 ex. Kaliwaal-Ooypolder (Ha, GV); 23-4 4 ex. idem (PB)
krakeend	:	16-3 40 ex. Oude Waal-Ooypolder (NJN) 24-3 6p Staartjeswaard Beuningen (Rb)
krooneend	:	13-4 1 ex. Groenlanden (NJN); later 1 p door meerderen waargenomen
brilduiker	:	26-4 1 ♀ Uiterwaard Ewijk (Rb)
nonnetje	:	25-3 3 ♀ Oude Waal Ooypolder (Ha, GV)
grote zaagbek	:	16-4 3 ♀♀ Grindgat Weurt (Rb)
wespendief	:	15-5 24 ex. Wylerberg → N vooral rond 10 uur, 31 ex. H. Landstichting — 13-14 uur (W, JH)
zwarte wouw	:	10-3 3 ex. de Hamert Bergen (Lb) (Rs)
rode wouw	:	7-3 1 ex. Circul v.d. Ooy-Oost (NJN); 10-3 3 ex. de Hamert Bergen (Lb) (RS); 13-3 1 ex. Bergerheide overvliegend (JV); 16-3 Circul v.d. Ooy-Oost 1 ex. (NJN) 17-3 2 ex. Groenlanden (BN); 27-3 1 ex. Visvijvers Leuth → 0 (OH)
blauwe kiekendief	:	1-3 1 ♀ Bergerheide (JV); 10-3 Bergerheide (JV)
havik	:	13-4 5 ♀♀, 1 ♂ Ooypolder (NJN)
ruigpootbuizerd	:	1-3 1 ex. Stuw Sambeek (Ey); 8-3 1 ex. Moerasweg de Hamert (Hs); 9-3 1 ex. Stuw Afferden (Ey, Re)
visarend	:	30-3 1 ex. Deest autoweg (TJ); 14-4 1 ex. Halve Golg Ooypolder → 0 (WV,11), 1 ex. Nederrijk — N (W)
smelleken	:	31-3 1 ♀ Visvijvers Leuth (BN); 13-4 1 ♂ Circul v.d. Ooy-Oost (NJN)
slechtvalk	:	25-3 1 ex. Kekerdomse Waard (Ha, GV1); 31-3 1 juv. ex. Oude Waal-Ooypolder (BN); 13-4 Circul v.d. Ooy-W (NJN)
kraanvogel	:	15-23-3 128 ex. Bergerheide (Re); 20-3 6 ex. Oude Waal-Ooypolder → 0 (PB); 22-3 3 ex. Heerenven Hamert (Hs); 23-3 60 ex. Wellse Meer Heerenvenweg Hamert (Hs) 31-3 5-10? ex. Groesbeek-dorp 00.25uur → N (JT); 2-4 onbekend aantal Nijmegen 00.30 uur overtrekkend (FH)

scholekster	: 12-4	67 ex. Waal tr L2 (wvt) (W,RF)
kluut	: 11-4	1 p Millingerwaard (BN)
kleine plevier	: 24-3	1 ex. Erlecomse Waard-West (OH)
bontbekplevier	: 24-3	2 ex. Kaliwaal-Ooypolder (OH); 25-3 1 ex. Millingerwaard (GV, Ha); 31-3 1 ex. Bisonbaai (BN)
goudplevier	: 24-3	85 ex. Flerdeweg Bergharen (RG,HG)
	5-4	390 ex. Millingerwaard (OH)
kleine strandloper	: 30/31-3	1 ex. Erlecomse Waard (GV,MK,Ha,Bn)
	4-4	1 ex. idem (GV,Ha)
bonte strandloper	: 23-3	3 ex. Staartjeswaard Beuningen (Rb)
	4-4	2 ex. Erlecomse Waard (GV,Ha)
kemphaan	: 9-4	24 ex. Erlecomse Waard-West (GH)
watersnip	: 24-3 + 40	ex. Staartjeswaard Beuningen (Rb)
rosse grutto	: 30/31-3	1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (BN); 26-4 1 ex. idem (Rb); 17-4 11 ex. Erlecomse Waard (AV,OH)
regenwulp	: 31-3	1 ex. Erlecomse Waard (BN);
	27-4	17 ex. Uiterwaard Ochten → N (Rb)
wulp	: 31-3	300 ex. Erlecomse Waard (Rb); 12-4 113 ex. Kerkdijk-Ooypolder, 105 ex. Kaliwaal idem; 163 ex. Millingerwaard-West (wvt)
zwarte ruiters	: 30-3	1 ex. Uiterwaarden Deest (Rb)
tureluur	: 24-3	25 ex. Erlecomse Waard (OH)
groenpoetrutter	: 31-3	1 ex. Bisonbaai (BN)
bosruiter	: 25-3	1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (GV,Ha)
oeverloper	: 16-3	1 ex. Millingerwaard (Rb)
kleine mantelmeeuw	: 23-3	1 ad ex. Kaliwaal-Ooypolder (PB)
waterpieper	: 31-3	2 ex. Bisonbaai in winterkleed (BN)
grote gele kwikstaart	: 5-3	1 ♂ Filosofendal Beek (Hs); 16-3 De Bruuk (Ey) 1 ex.; 18-3 1 ♂ Reichswald overvl. (JH); maart 1/m 20-3 Wetering Weurt (Rb)
roodborsttapuit	: 3/4 t/m 15/4 + 17 p	Circul v.d. Ooy (PB)
roek	: 12-4 + 220	koTonie Appeltern (wvt)
boomklover	: 13-4	1 ex. Groenlanden (NJN)
	1-3	1 ex. Bergerheide (JV)
klapekster	: 8-3,	26-3 Pikmeeuwenvan Hamert (Hs); 10-3 1 ♂ de Hamert Bergen (Rs); 22-3 1 ex. De Hamert; 4-4 1 ex. Groenlanden (GV,Ha); 9-4 1 ex. Steenfabriek Groenlanden (OH)
bonte kraai	: 11-4	1 ex. Groenlanden (GV,Ha)
keep	: 8-3 + 60	ex. Rodevaart Cuyk (HdV);
	13-4	1 Circul van de Ooy-Oost (NJN); 15-3 75 ex. maastr. 18 (wvt)
sijs	: 14-4	1 ♂ 2 Holdeurn Nederrijk (W)
barmsijs	: 17-3 + 30	ex. Vierdaagse kamp Heumen (HdV);
	14-4	50 ex. Ons Erf Berg en Dal (Fs)
kruisbek	: 13-4	1 ♂ Wezerweg Well (FH);
	14-4	1 ex. Nederrijk → N (W)
appelvink	: 13-4	1 ex. Oude Waal-Ooypolder (NJN)
ortolaan	: 30-4	1 ♂ Leuth fouragerend op akkers (HM)
grauwe gans	: 26-4	2 ♂♂ Uiterwaarden Ewijk (Rb)

CR=C. Rövekamp/W=W. Helmer/Rb=R. Bouwman/Dv=D. Visser/LL=L. van Leur/OH=O. van Hoorn/RF=R. Foppen/GV=G. Verkley/Ha=W. Hagemeyer/FS=F. Snel/BT=B. Thissen/JH=J. Helmer/MS=M. Sterck/
 BN=B. Nolet/HdV= H. de Vries/Ey=H. Eykmans/PB=P. Brouwer/JT=J. Thissen/NJN=Nijm. Jeugdbond
 van Natuurstudie/HM=H. Meekes/Rs=R. Schuurkes/JV=J. Verburgh/Re=M. Reynders/Hs=Hermens/
 TJ=Th. Janssen/FH=F. Hustings/RG=R. Gorissen/HG=H. Gorissen/Mk=M. Klaassen/AV=A. Vink/
 wvt=waterwildvogeltelling.

Omdat 1 ste waarnemingen van hijv. tjiftjaf, zwarte roodstaart enzo uitgebreid aan bod zullen komen in een artikel: "Voorjaarsfenologie 1980", heb ik deze niet opgenomen in de waarnemingenrubriek. Al de waarnemingen zijn echter wel trouw genoteerd in het grote boek. Als men vindt dat een aantal namen teveel voorkomt in deze rubriek, dan is dat te verhelpen door zelf meer waarnemingen in te zenden (je moet daar natuurlijk voor op pad gaan. Maar doen wij vogelaars toch zo graag?). Vergeet niet de fenologie-formulieren in te vullen en op te sturen!

Peter Brouwer
Pater Brugmanstraat 44, Nijmegen.

IN HET ASYL

Op 7 juli 1980 was ik bij Maria Reynders in Gennep. Op dat moment zorgde ze in haar asyl voor een buizerd, een juveniele havik, een bosuil en een juveniele kerkuil. Juist die middag was een juveniele grutto binnen. Die was waarschijnlijk aangereden en daarna, langs de kant van de weg, ten prooi geweest aan een ekster. Hij had een kapotte vleugel en één oog was uitgepikt. De kerkuil had een eigen kamer in huis. Hij was twee weken oud binnengebracht en nu zes weken oud. "Maar hij wil niet groot worden". De "kinderlijkheid" van deze jonge kerkuil was erg opvallend. Veel van deze gedragingen achtte Maria niet alleen eigen aan deze kerkuil, maar typisch voor het karakter van juvenielen. Enkele waarnemingen door Maria:

-jonge kerkuilen slapen op hun zij, dit exemplaar ook; met uitgestrekte poten. Dat deze kerkuil op zijn zij zou slapen omdat hij een poot gebroken had, werd gelogenstraft door het feit dat hij soms op de ene, dan op de andere zij sliiep. Deze kerkuil slaapt overdag én snachts. Alleen in de beide schemeringen is hij actief.

-Erg actief. Steeds afgeleid, kijken, spelen. Voortdurend 'schokt' hij met zijn kop, omhoog, omlaag, zijwaarts, en bepaalt zo de afstanden tot wat hem opvalt. Alles wat beweegt trekt zijn aandacht. Een rollende knikker, een neergeworpen muis of plukje groen. Hij springt er als in een jaagoefening bovenop, sleept met de muis, laat de knikker rollen, plukt in gras of muur.

-Hij wil graag verwend worden. Hij is al zes weken oud, maar hij vertikt het om zelf te eten. Hij wil op schoot en dan gevoerd worden..

Dit laatste is overigens geen probleem. Het wordt hem wel afgeleerd, zoals zijn gewening aan mensen snel verdwenen is wanneer de maatregelen daarvoor genomen zijn.

Maria vertelde verder over een torenvalk die zij gehad heeft. Die vertoonde een merkwaardig gedrag:

torenvalk gebruikt werktuig:

In het asyl was een ♂ torenvalk. Er kwam een juveniele torenvalk bij. Deze laatste kon nog niet zelf vangen en bedelde bij het ♂. Als het ♂ een muis had, ging de juv. naar haar toe om het af te nemen, vergeefs. Het ♂ accepteerde deze rol niet. Op een gegeven moment ontdekte Maria een stokje in de bak met levende muizen. Dat haalde ze er uit. De volgende dag lag het er weer in. Weer haalde ze het er uit. Dit ging zo enige dagen door. Toen ze er bij bleef om dit raadsel op te lossen, nam ze het volgende waar:

In de bak met levende muizen staat op z'n kop een tempex bak met een gat er in, waaronder de muizen zich kunnen verschuilen. De jonge torenvalk zocht het stokje op, nam het tussen de poten, sprong op de tempex bak en liep er overheen. Vanwege het stokje in zijn poot maakte hij zoveel lawaai dat de muizen naar buiten vluchtten. Dan pakte de torenvalk een muis.

Het is Maria bekend, dat een andere asylhouder een dergelijk gedrag eveneens heeft waargenomen.

Pieter-Paul van Laake.

BRAAKBALLEN

De afgelopen anderhalf jaar heb ik samen met leden van de NJN-afdeling Nijmegen braakballen van Ransuil en Kerkuil uitgeplozen o.a. om enig inzicht te krijgen in de prooidiersamenstelling van beide soorten (een ander doel was het krijgen van een beeld van de muizenstand in het Rijk van Nijmegen). Dit onderzoek is nog niet afgesloten maar op verzoek van de Mourikredactie geef ik hier de tot nu toe gevonden resultaten, voorzien van enig commentaar.

Algemeen:

Braakballen of uilenproppen zijn de onverteerbare resten van prooidieren (haren, botjes, keverschildjes, veerschachten e.d.) die in de maag van roofvogels, uilen en enige andere vogels tot een kompakte massa worden samengeperst en, al of niet met een slijmlaag omgeven, door de bek worden uitgebraakt. Uitpluizen van deze braakballen levert een schat van informatie op over menu-samenstelling van de verschillende vogelsoorten, verspreiding van muizensoorten en vele andere zaken.

Van de twee hier besproken uilen, Ransuil en Kerkuil, levert laatstgenoemde het beste materiaal. De maagsappen van de Kerkuil zijn namelijk zodanig van samenstelling dat, hoewel de skeletdelen nog vrijwel intact blijven, ze toch volledig ontdaan worden van alle vleesresten. Bovendien is de Kerkuil, zoals ook verderop in dit verslagje blijkt, voor wat betreft de kleinere zoogdieren nauwelijks een selectieve jager te noemen zodat analyse van de braakballen een vrij goed beeld geeft van de mate waarin de verschillende muizensoorten in z'n jachtgebied (dat vrij klein is) voorkomen.

Bij de Ransuil gelden veel van deze voordelen niet. Hij is een selectieve jager met een groot jachtgebied en heeft dusdanig sterke spijsverteringssappen dat de schedelresten minder gaaf uit de maag tevoorschijn komen. Voordeel bij de Ransuil is echter dat hij veel algemener voorkomt en vooral 's winters in de wintergroepen liggen de uilenproppen a.h.w. voor het opscheppen.

Allereerst volgt hier nu een totaaloverzicht van de resultaten als uitgangspunt voor verdere vraagstellingen: *Tabellen 1 en 2*

In het kort iets over de datering en de braakballen.

Kerkuil: RK-kerk in Kekerdom (braakballen uit zomer 1978)/boerderij de Plezenburg, Leuth (zomer 1978)/boerderij de Elzenhof, Leuth (zomer 1979)/RK-kerk in Leuth (zomer en najaar 1979)/Niel, dorpje in de Duitsduffelt (zomer 1979)/boerderij Hetsteegshof, Kronenburg (winter 1979-80)/molen Deest (winter 1979-80).

Ransuil: wintergroep Wester-Meerwijk (winters 1978/79 en 1979/80)/wintergroep de Goffert (najaar en winter 1979/80)/wintergroep Hatertse Vennen (najaar en winter 1979/80)/solitaire Ransuil Nederrijk (winter 1979/80)/broedpaar Hatertse Broek (voorjaar 1980).

Een biotoopbeschrijving laat ik achterwege, ervan uitgaande dat iedere VWG-er zich de verschillende landschappen waarin die vindplaatsen gelegen zijn, makkelijk voor de geest kan halen.

Zoals al gezegd geven bovenstaande gegevens aanleiding tot tal van vragen waarvan ik er enkele wil aanstippen:

I. De verschillen in prooidiersamenstelling van Ransuil en Kerkuil.

Naast verschillen in biotoopkeuze, manier en tijd van jagen (de Kerkuil jaagt 's nachts, terwijl de Ransuil meer een schemerjager is) valt te verwachten dat er ook verschillen in prooidierkeuze zullen zijn om de overlevingskans van beide soorten zo groot mogelijk te maken.

In Tabel 3 vallen de volgende verschillen direkt op:

- Terwijl bij de Kerkuil bijna de helft van het menu uit spitsmuizen bestaat, vormen de spitsmuizen bij de Ransuil slechts 1% van het totaal aantal prooidieren. Dat spitsmuizen bij bepaalde roofvogel- en uilensoorten niet zo geliefd zijn wordt veroorzaakt door de onaangename muskusgeur die deze insekteneters m.b.v. klieren in de zijde uitscheiden. De Kerkuil is één van de weinige vogels voor wie dat geen belemmering vormt om de spitsmuizen eens goed te grazen te nemen. Bovenstaand verschil verklaart ook het feit dat Kerkuilenbraakballen meestal 3-5 schedelresten bevatten, terwijl in Ransuilen 2-3 schedels het normale aantal is. Voor eenzelfde hoeveelheid voedsel eet de Kerkuil meer individuen want spitsmuizen zijn $2\frac{1}{2}$ -3 maal lichter dan bijvoorbeeld veldmuizen en bosmuizen. Daarom ook zijn Kerkuilenpropen relatief veel groter: de verhouding verteerbare/onverteerbare delen van de prooidieren ligt bij de Kerkuil veel ongunstiger (kleinere dieren — relatief groter oppervlak — meer haren).
- De veldmuis is bij beide uilensoorten prooidier nummer één, maar neemt bij de Ransuil (ruim driekwart van het totaal) een veel belangrijker plaats in dan bij de Kerkuil (iets meer dan één derde). Dit verschil is niet geheel te verklaren door het wegvallen van de spitsmuizen uit het menu van de Ransuil. Laten we namelijk de spitsmuizen buiten beschouwing dan is de verhouding veldmuis/overige prooidieren bij de Ransuil veel groter dan bij de Kerkuil. De Ransuil is dus wel degelijk gespecialiseerd op de veldmuis.
- De Kerkuil vertoont een veel grotere homogeniteit in z'n prooidiersamenstelling en is dus blijkbaar een minder selectieve jager dan de Ransuil. Verder is het percentage gevangen vogels laag en voor beide soorten ongeveer gelijk. We moeten ervoor oppassen om uit bovenstaande waarnemingen algemeen geldende konklusies te trekken, want de prooidierkeuze hoeft niet uitsluitend een per soort vastgelegd gegeven te zijn dat het hele jaar door hetzelfde blijft. Individuele verschillen en veranderingen van de prooidierkeuze in de loop van het jaar kunnen ook een belangrijke rol spelen, evenals biotoopverschillen en verschillen in menusamenstelling buiten en in het broedseizoen.

II. Verschillen in prooidiersamenstelling tussen de verschillende vindplaatsen.

A) De Kerkuil.

Uit tabel 1 blijkt dat de onderlinge verschillen in prooidiersamenstelling van de verschillende Kerkuilen in de Duffelt (Leuth, Kekerdom, Niel) niet zo groot zijn, maar wel duidelijk afwijken van die van de Hettsteeg in Kranenburg (relatief zeer veel huisspitsmuizen, meer aardmuizen en minder veldmuizen) en die van Deest (70% spitsmuis maar gering aantal propen). Ook binnen de Duffelt zijn er echter kleine verschillen waar te nemen. De Kerkuilen van het in de uiterwaard gelegen kerkje van Kekerdom blijken meer bosspitsmuizen te eten dan die van Leuth, terwijl die van het meer naar de heuvelrug gelegen Niel meer Bosmuizen eten. De verschillen tussen Leuth en Niel (dichter bij elkaar gelegen en ook meer overeenkomend qua biotoop) zijn niet zo groot als tussen Leuth en Kekerdom. Het lijkt er dus op dat, hoewel individuele voorkeur ook een rol kan spelen, verschillen in biotoop (gepaard gaand met verschillen in de mate van voorkomen van de verschillende muizensoorten) een belangrijke rol spelen bij de samenstelling van het menu. Waarbij een niet-bijster selectieve jager als de Kerkuil dus gewoon die soorten pakt die hij het meest tegenkomt.

B) De Ransuil.

Vergelijking van de verschillende vindplaatsen wordt hier nog eens extra bemoeilijkt doordat: 1. de Ransuil veel grotere afstanden aflegt bij het zoeken naar prooi dan de Kerkuil, zodat de relatie prooidiersamenstelling-biotoop veel moeilijker te beschrijven is.

2. de Ransuilen 's winters in wintergroepen samenkomen van soms vele 10-tallen exemplaren en individuele verschillen in prooidierkeuze in deze groepen niet kan worden waargenomen.

Toch blijkt uit de resultaten dat er ook bij de Ransuil opmerkelijke verschillen zijn tussen de verschillende vindplaatsen. Vergelijken we bijvoorbeeld de drie wintergroepen dan valt het hoge percentage veldmuizen in de Wester-Meerwijk op, terwijl bij de Hatertse Vennen en in de Goffert veel meer bos- en dwergmuizen worden gevangen. Opvallend is ook het hoge percentage huismussen bij het in de stad gelegen Goffertpark. Dus hoewel veldmuizen in alle gevallen verreweg het hoofdbestanddeel van het voedsel vormen, kan het percentage per gebied toch flink variëren. Het lijkt waarschijnlijker dat dit wordt veroorzaakt door verschillende verhoudingen tussen de ter plaatse voorkomende prooidieren (biotoopafhankelijk) dan door verschillende voorkeuren voor prooidieren tussen de diverse wintergroepen. Interessant lijkt het mij om uit te zoeken of een lager veldmuizenpercentage veroorzaakt wordt door een vergroot aanbod aan niet-velddmuizen of juist door een tekort aan veldmuizen. Dit om wat meer te weten te komen over de mate van specialisatie van de Ransuil.

III. Verschillen in prooidierkeuze binnen en buiten het broedseizoen.

Omdat je dit het best zou kunnen bestuderen bij één paartje dat je het hele jaar volgt, valt hierover m.b.t. de Ransuil weinig te zeggen omdat, zoals reeds eerder vermeld, deze uilen zich buiten het broedseizoen in grote groepen verzamelen. Van het Kerkuilenpaartje in de Leuthse kerk heb ik wel wat gegevens: In Tabel 4 valt te zien dat er een grote verschuiving optreedt van hoofdzakelijk veldmuizen in het broedseizoen naar vooral spitsmuizen buiten het broedseizoen. De verschillen in prooidiersamenstelling tussen de 'zomer'- en 'winter-vindplaatsen' in tabel 1 lijken dit beeld te bevestigen. Een afdoende verklaring hiervoor heb ik nog niet gevonden, maar het lijkt me de moeite waard om hier eens wat meer gegevens over te verzamelen.

IV. Jaarlijkse verschillen en seizoensverschillen bij de wintergroepen van de Ransuil.

Het leek me interessant te weten of er nu tussen de winters van 1978/79 (strengere winter met langdurig sneeuw waardoor de onder de sneeuw fouragerende muizen voor de uil minder makkelijk te bereiken zijn) en die van 1979/80 (een normale kwakkelwinter) verschillen te zien zouden zijn in de prooidiersamenstelling van de uilen. Ik heb dit bekeken bij de wintergroep Ransuilen in de Wester-Meerwijk en de resultaten hiervan staan in Tabel 5. Nou, daar kon ik dus weinig verschillen in ontdekken, wat op zich natuurlijk ook een goed resultaat is. Veranderingen van het menu in de loop van het winterhalfjaar heb ik proberen te volgen bij de wintergroep Ransuilen van de Hatertse Vennen. De resultaten, weergegeven in Tabel 6 geven een lichte verschuiving weer: afname van het percentage veldmuizen, toename van bos- en dwergmuis als prooidieren. Vooral het lage aantal braakballen uit oktober/november maakt het echter nog vrijwel onmogelijk om aan deze resultaten enige conclusies te verbinden. Al met al is er op bovengenoemde problemen m.b.v. de tot nu toe door mij verzamelde gegevens nog nauwelijks een bevestigend antwoord te geven, maar ze geven wel aan op welke manier in de toekomst gegevens verzameld kunnen worden. En hopelijk door wat meer mensen.

Literatuur: Husson, A.M. Het determineren van schedelresten van zoogdieren in braakballen van uilen. 1962

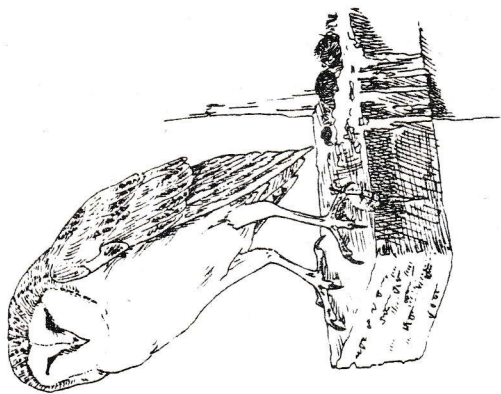
Brink, F.H. van den. Zoogdierengids. 1978.

Wouter Helmer, Joanneslaan 7, Nijmegen. Tel. 080-233371.

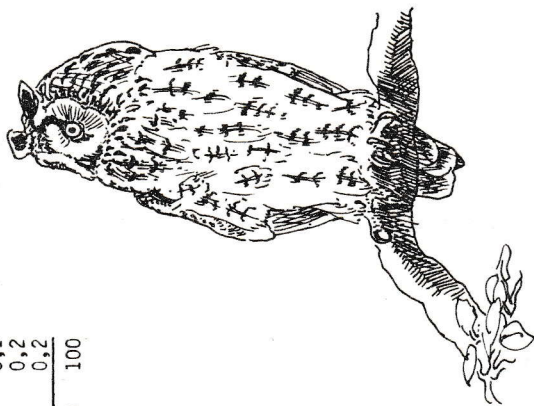
TABEL I
Prooidiersamenstelling Kerkuil:

soort	kerk Kekerdom aantal	%	Plezenburg Leuth aantal	%	Elzenhof Leuth aantal	%	kerk Leuth aantal	%	Niel Duitse aantal	%	Ooy aantal	Hettsteeg Kronenburg aantal	%	molen Deest aantal	%	totaal aantal	%
dwergpspitsmuis	13	37	39	25	12	24	16	13	48	29	25	19	12	60	165	24,1	
bosspitsmuis	6	17	30	19½	2	4	17	13½	28	17	50	37	2	10	135	19,9	
huisspitsmuis					1	2					1	1		2	0,3		
rosse woeimuis	12	34	68	45	18	36	58	48	62	37	27	20	3	15	248	36,1	
veidmuis	2	6	3	2			3	2	4	2	11	8			23	3,4	
aardmuis							2	1½							2	0,3	
woelrat			3	2			5	4	12	7	6	4	2	10	28	4,1	
bosmuis			1	0,5	4	8	1	1	3	2					9	1,3	
bruine rat			4	2	10	20	11	9	6	4	5	4			36	5,2	
huismuis			1	0,5			2	1½			8	6	1	5	12	1,7	
dwergmuis	2	6	4	2	3	6	5	4	1	½					15	2,2	
huismus			1	0,5			1	1	1						2	0,3	
lijster spec.			2	1			2	1½		½					3	0,4	
zangvogel spec.															2	0,3	
jonge postduif							2	1½							2	0,3	
totaal	35	100	156	100	50	100	123	100	167	100	134	100	20	100	685	100	

TABEL 11. Prooidiersamenstelling Ransuil:

soort	Wester - Meerwijk	de Goffert	Hatertse Vennen	Nederrijk	Hatertse Broek	totaal						
	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal						
	%	%	%	%	%	%						
dwergpspitsmuis	8	0,4	1	0,2	8	1,5	2	0,1				
bosspitsmuis	1		0,2	0,2			19	0,6				
huisspitsmuis	11	0,6	4	0,8	17	3,3	33	0,3				
rosse woelmuis	1717	88,5	272	52,4	296	58,5	20	1,1				
veldmuis	57	3,0	39	7,2	32	6,3	7	76,2				
aardmuis	6	0,3	1	0,2	2	0,4		4,4				
woelrat	72	3,7	78	15,1	106	20,9	8	0,3				
bosmuis	4	0,2	72	13,9	36	7,1	2	8,9				
dwergmuis	4	0,2	3	0,6	2	0,4		3,7				
huismuis	1		2	0,4			2	0,4				
bruine rat	1		2	0,4			3	0,1				
huismus/'vink'	47	2,4	33	6,4	6	1,2	1	3,0				
'mees'	7	0,3	9	1,8			6	0,5				
spreeuw	3	0,2					1	0,1				
'lijster'	3	0,2	2	0,4			2	0,2				
'zangvogel'	1		2	0,4			2	0,2				
totaal	1942	100	519	100	505	100	44	100	43	100	3053	100

Tabel III Vergelijking totale prooidiersamenstelling van Ransuil en Kerkuil

	Ransuil		Kerkuil			tijdens het broeden		na het broeden		
	aantal	%	aantal	%		aantal	%	aantal	%	
dwergpspitsmuis	2	0,1	3	0,4			11	12	5	17
bosspitsmuis	19	0,6	165	24,1	bosspitsmuis		6	6	11	38
huisspitsmuis	9	0,3	135	19,9	veldmuis		54	58	4	14
rosse woelmuis	33	1,1	2	0,3	aardmuis		2	2	1	4
veldmuis	2324	76,2	248	36,1	woelrat		2	2		
aardmuis	135	4,4	23	3,4	bosmuis		5	5		
woelrat	9	0,3	2	0,3	bruine rat		1	1		
bosmuis	271	8,9	28	4,1	huismuis		8	9	3	10
bruine rat	3	0,1	9	1,3	dwergmuis		2	2	2	7
huismuis	11	0,4	36	5,2	huismuis		2	2	3	10
dwergmuis	114	3,7	12	1,7	lijster		1	1		
huismuis/'vink'	92	3,0	12	2,2	jonge postduif		2	2		
'lijster'	6	0,2	2	0,3						
'zangvogel'	5	0,2	3	0,4						
'mees'	17	0,5								
spreeuw	3	0,1	2	0,3						
jonge duif									29	100
totaal	3053	100	685	100			94	100		

Tabel IV Kerkuilenbraakballen uit de Leuthse kerk

	Ransuil		Kerkuil			tijdens het broeden		na het broeden		
	aantal	%	aantal	%		aantal	%	aantal	%	
dwergpspitsmuis	8	0,6					4	6,0	8	1,3
huisspitsmuis	1	0,1			rosse woelmuis		49	73,1	13	3,5
rosse woelmuis	10	0,7	1	0,2	veldmuis		4	6,0	247	56,2
veldmuis	1254	88,0	472	89,1	aardmuis		1	1,5	28	6,5
aardmuis	47	3,2	10	1,9	woelrat		9	13,4	1	0,2
woelrat	5	0,4	1	0,2	bosmuis				97	22,1
bosmuis	52	3,6	20	3,8	huismuis				2	0,5
dwergmuis	4	0,3	3	0,5	dwergmuis				36	8,3
bruine rat	1	0,1								
huismuis/'vink'	27	1,9	20	3,8	vink/huismuis				6	1,4
'mees'	5	0,4	2	0,4						
spreeuw	1	0,1	1	0,2						
lijster	2	0,1								
zangvogel	1	0,1								
totaal	1413	100	530	100			67	100	438	100

Tabel V

Ransuilenbraakballen winter 1979 - 1980

	Ransuilenbraakballen Wester - Meerwijk		Ransuilenbraakballen Hatertse Vennen	
	aantal	%	aantal	%
bosspitsmuis	4	6,0	8	1,3
rosse woelmuis	49	73,1	13	3,5
veldmuis	4	6,0	247	56,2
aardmuis	1	1,5	28	6,5
woelrat	9	13,4	1	0,2
bosmuis			97	22,1
huismuis			2	0,5
dwergmuis			36	8,3
vink/huismuis			6	1,4
totaal	67	100	438	100

Waarnemingen bij een nest grauwe vliegenvangers

Inleiding: Op 24 juli 1977 heb ik een paartje grauwe vliegenvangers ongestoord kunnen waarnemen bij het nest dat zich in een nestkastje van het half-open type bevond. Gedurende 17½ uur werd het paartje en hun jongen onafgebroken geobserveerd.

Methodiek: Ieder half uur werden vanuit een schuiltentje van ongeveer 10 meter afstand de volgende gegevens genoteerd:

- 1) De temperatuur en de globale weersgesteldheid (bewolking, neerslag, wind)
- 2) Het aantal voederbeurten
- 3) Het aantal afgevoerde uitwerpselpakketjes
- 4) Zo ver dit mogelijk was werd de aard van het aangevoerde voedsel vastgesteld
- 4) Het overige gedrag van de vogels

Er is jammergenoeg niet bij zonsopgang (op 24 juli 1977 was dit om 4.49 uur) gestart, maar om 6.00 uur. Wel is doorgegaan tot en met de laatste voeding (22.15 uur). Dit is 92 min. later dan zonsopgang (op 24 juli 1977 20.43 uur).

Onder voedingsbeurten vallen alle bezoeken van de oudervogels aan het nest, waarbij de vogels in hun geheel in de kast verdwenen of, indien dit niet zo was, duidelijk voeding van de jongen werd waargenomen.

Algemene gegevens: De 3 jongen bevonden zich in een nestkast van het half-open type (=een nestkast waarvan in plaats van een rond vlieggat, de hele voorzijde is weggelaten om als ingang te dienen). Het kastje was op het westen gericht en hing op 2.30 hoogte tegen een woonhuis. De jongen waren op 24 juli + 10 dagen oud, dat wil zeggen vlak voor het uitvliegen. Makatsch geeft als nestverblijfsduur voor de jongen 12-13 dagen. Dit klopt vrij aardig met de waarnemingen, want op 26 juli 's middags rond 13.00 uur zijn de jongen uitgevlogen. De leeftijd van de jongen is berekend uit de datum van het eerste ei. Op 27 juni werd namelijk in de nestkast één ei aangetroffen. De totale legselgrootte bedroeg 4, d.w.z. 3 dagen na 27 juni is het broeden begonnen want iedere dag wordt één ei gelegd.

Het broeden duurt 12 tot 14 dagen. D.w.z. dat rond 14 juli de jongen uit de eieren zijn gekomen. Nu zien we snel dat op 24 juli de jongen + 10 dagen oud waren.

De waarnemingen werden met een 15-60x100 telescoop verricht, waardoor soms voedsel gedetermineerd kon worden.

Overzicht van de gevonden resultaten: (grafiek = figuur 1)

Bij een eerste blik op de grafiek blijkt dat de uitwerpselfrequentie de voedselaanvoerfrequentie vrij aardig volgt. Bij een toename van voedselfrequentie neemt de uitwerpselfrequentie een fractie later ook toe. Bij een daling zien we ongeveer hetzelfde. Een verklaring voor het feit dat de twee frequentielijnen elkaar niet exact volgen zit hem onder andere in de aard van de prooi. Bij veel grote prooien die weinig verteren zullen er relatief meer uitwerpselpakketjes afgevoerd worden dan bij kleine prooien die vrijwel geheel verteren. In de grafiek is hiermee geen rekening gehouden.

We zien verder dat globaal tussen 10.00 en 14.00 uur een verminderde activiteit te zien is. Het blijft bij deze konstatering. Een mogelijke verklaring hiervoor zou ik niet kunnen geven. Na dit dieptepunt nemen zowel de voedingen als de uitwerpselafvoer toe, om te stijgen naar een hoogtepunt. Indien we bij 12.00 uur een grens trekken zien we dat de gemiddelde voedselaanvoerfrequentie voor 12.00 uur 10,8/½h tegen 13,1/½h na 12.00 uur bedraagt. Bij de uitwerpselfrequentie is dit verschil kleiner 2,0/½h tegen 2,4/½h.

De mogelijke oorzaak van een toename van de activiteit gedurende het 2e deel van de dag zou kunnen zijn, dat de vogels voor de voedselloze nacht een extra buffer moeten vormen. Deze konklusies zijn zuiver speculatief, de gevonden resultaten kunnen op toeval berusten.

Het lijkt alsof de temperatuurschommelingen gedurende het onderzoek weinig invloed gehad hebben op de voeder- c.q. uitwerpselfrequentie. Waarschijnlijk zijn de schommelingen te gering geweest om hierover een zinnige uitspraak te kunnen doen (max. verschil 50C). Beter zou zijn geweest om meerdere dagen waarnemingen te doen die onderling dan te vergelijken. De overige weergegevens bleken te summier te zijn, om er konklusies uit te trekken.

Gedurende de waarnemingsperiode zijn 429 voederings verricht, dat wil zeggen 0,41 voederings/minuut. Stel dat er evenlang vóór als ná zonsondergang wordt gefougered-Dit betekent dan dat de eerste voederbeurt om 3.17 plaatsgehad heeft. Uit verdere extrapolatie blijkt dan dat er ongeveer $0,41 + 1213 \times 497$ voederings over de gehele dag hebben plaatsgevonden. Dat wil zeggen 166 prooien per jong per dag. We doen hetzelfde voor de uitwerpselen ($N_p=78$ $\dot{n}_p = 0,074/\text{min.}$) $\rightarrow 0,074 \times 1213 \times 90$ uitwerpselpakketjes per dag, oftewel ongeveer 30 uitwerpselpakketjes per jong per dag.

De verhouding uitwerpselpakket : prooi = 1 :5,5.

Het is de moeite waard om in een vervolgonderzoek te bekijken of deze verhouding konstant is.

Aard van het voedsel: In het totaal konden 19 prooien (4,4 %) globaal worden gede-termineerd. Hiervan waren 10 prooien dag-en nachtvlinders, 4 zweefvliegen (syrphus spec.), langpootmug (tipula spec.) en vier kleinere vliegjes of muggen. Het aantal gedetermineerde prooien is zo laag omdat de vogels vrijwel direct in de kast verdwenen zodat alleen de grotere prooien zoals vlinders in de vlucht konden worden herkend. In enkele gevallen bleef de vogel even op de rand van het kaste zitten en zo konden ook enkele kleinere prooien herkend worden.

Eén prooi werd helemaal gedetermineerd omdat de vogel de zweefvlieg (syrphus ribesii) liet vallen.

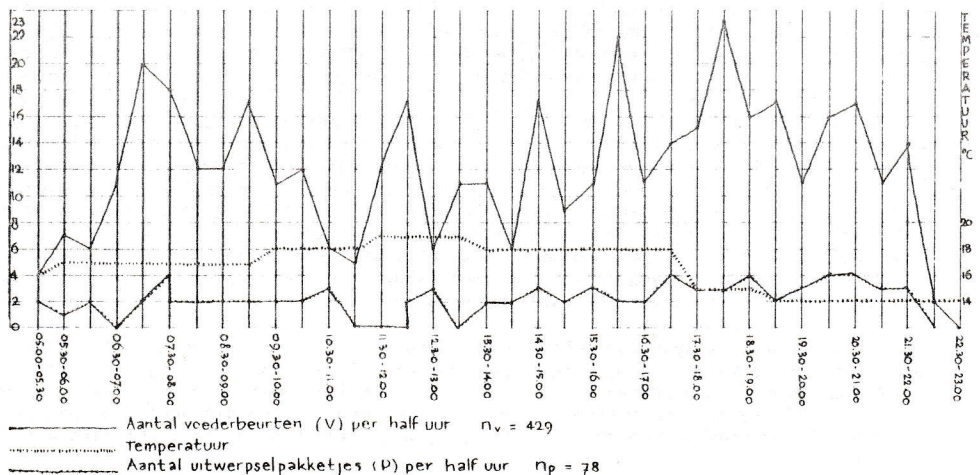
Andere gedragingen: Naast het uitvoerig besproken voedergedrag werden er nog enkele andere gedragingen bij de grauwe vliegenvanger gedaan.

Eénmaal werd waargenomen hoe op de rand van de nestkast gezeten de ene oudervogel een prooi overgaf aan de andere oudervogel die deze tenslotte aan een der jongen voerde. Aan het begin en eind van de dag werden de jongen regelmatig door de oudervogels opgewarmd. De jongen brachten de dag door met vlieg oefeningen (vleugelklappen), slapen en poetsen.

Uitleiding: In het voorafgaande zijn heel wat uitspraken gedaan die hier en daar nogal gewaagd zijn en beslist door verder onderzoek op hun juistheid gestaafd moeten worden. Desondanks is het leuk om te zien wat je allemaal niet kunt ontdekken door eenvoudigweg een dagje bij een nestkast te gaan zitten.

Literatuur: Makatsch, W. "Die Eier der Vögel Europas" blz. 306-308 bd2, Leipzig 1976.
Barendrecht, A. "Zweefvliegental" 6e druk 1978 jeugdbondsuitgeverij.

Boena v. Noorden,
Smakterweg 1, Venray 5804 AE.

DE ZWARTE SPECHT

Van 1973 tot 1979 heb ik het wel en wee van zwarte spechten bij de Wolfsberg gevolgd, maar ook van een paartje dat in het Kraaiendal zit. Ik zal proberen te beschrijven wat zo'n specht nu zoal doet in een jaar.

Maar eerst het volgende: In een spechtenjaar gebeuren er natuurlijk ontzaglijk veel dingen; veel meer als ik te zien kreeg, van datgene wat ik dan wél gezien heb zal ik alleen de grote lijnen aangeven. Dit stuk is dus bij lange na volledig. Eerst zal ik wat algemene zaken over de zwarte specht vertellen, waarna het verhaal begint.

De zwarte specht: algemeen en voorkomen.

De zwarte specht is de grootste Europese specht. Van snavelpunt tot staarteinde meet hij 46 cm. Zwarte spechten zijn, zoals hun naam al zegt zwart, alleen de poten zijn blauwgrijs, de ogen en snavel geel en op de kop zit rood. Bij het ♂ loopt deze rode kruin van de snavelbasis tot bij zijn nek, bij het ♀ zit alleen wat rood achter op de kop.

Hoewel zwarte spechten in bijna geheel midden- en oost-europa voorkomen, kwamen ze 75 jaar geleden niet in Nederland voor. In 1915 heeft de zwarte specht voor het eerst in Nederland in Twente gebroed, daarna heeft hij zich uitgebreid, vooral in het oosten, midden en zuiden van ons land. Tegenwoordig beginnen ze zich ook in de duinen te vestigen op plaatsen waar oude bomen staan, die dik genoeg zijn om er een hol in te hakken. Het is een schaarse broedvogel.

Het leven van een zwarte specht gedurende een jaar.

Al heel vroeg in het jaar en vaak al in december als het mooi weer is, gaan het ♂ en het ♀ elkaar weer voorzichtig benaderen. Dit doen ze door naar elkaar toe te vliegen en een geluid te roepen dat klinkt als "lkauw". Je zou het kunnen vertalen met: "Ik ben het, maak je maar niet ongerust". In het begin zijn ze een beetje bang voor elkaar, maar dit verandert langzaam. Het ♂ hoor je nu ook vaak "kliee" roepen. Met dit geluid bakent hij zijn territorium af. Het betekent ongeveer: "Ik ben een zwarte specht". Hij zit vaak in het topje van een boom te roepen. Het vrouwtje roept ook regelmatig kliee, maar niet zo vaak als het mannetje en nooit in een boomtop. Dit gedrag maakt in het prille begin van het jaar echter nog niet zo heel veel van de tijd uit. De meeste tijd wordt besteed aan slapen en voedsel zoeken. Het bijeenzoeken van hun kostje doen ze meestal op de grond op een open plek in het bos, waar enkele jaren tevoren brand is geweest of gekapt is. In het dode hout en boomstronken, die daar zijn blijven liggen, zitten veel larven van de boktor Leptura rubra. Deze houtwormen vormen volgens mij hier in het bos het belangrijkste voedsel voor zwarte spechten. Het slapen neemt de meeste tijd in beslag. Om 4 uur 'smiddags zoeken ze hun slaaphol op en 's morgens 9 uur komen ze er weer uit. De 7 uur die ze op zijn, is voldoende om hun kostje bij elkaar te zoeken, want de boktorlarven die dan verpopt zijn, zijn dan op zijn grootst. Dit is misschien ook de reden dat zwarte spechten tot de naaldboongrens in noord-europa voorkomen. Hier, vlak bij de poolcirkel, waar 's winters de zon niet eens meer opgaat en het alleen nog maar enkele uren per dag schemert, is de 'dag' blijkbaar toch lang genoeg om genoeg voedsel binnen te krijgen omdat de boktorren zo vet zijn.

In januari en februari wordt het contact tussen ♂ en ♀ veelvuldiger en nauwer. Je ziet ze al regelmatig paren. Ook dan roepen ze "lkauw". Beide spechten laten nu ook vaak een lachend kju-kju-kju horen, dat waarschijnlijk een bepaalde opwinding geeft of opwekt. Ook roffelen ze dan veel. Dit gebeurt meestal op een dode tak. De specht slaat dan zeer snel met de snavel op de tak (+ 10 x per sek.). Zo'n roffel duurt ongeveer 3-4 sek. dit in tegenstelling tot die van de grote bonte specht, die 1-2 sek. duurt. Het volume van het geluid dat dan geproduceerd wordt, hangt niet af van hoe hard de specht ertegen slaat, maar hoe goed de tak of stam resonanceert. Ik heb roffels gehoord, die je op 50 meter afstand niet meer hoort, maar ook roffels die een ½ km verderop nog te horen zijn.

Half februari kun je het δ al aan een nieuw hol zien hakken. Het σ hakt nauwelijks. Niet ieder jaar wordt er een geheel nieuw hol gehakt. Soms wordt het oude hol uitgediept, of een oud grote bonte spechtenhol aangepast. Een enkele keer komt het zelfs voor dat hij alleen maar begint aan een nieuw hol en als de holopening half af is ermee ophoudt en in een oud hol gaat broeden. Een δ zwarte specht heeft ieder jaar de behoefte om te hakken. Of hieruit een hol ontstaat, is niet van belang. Hij hakt dus niet om een hol te hakken, maar omdat hij behoefte heeft om te hakken.

Deze hakdrang kan een week duren, maar ook een maand.

De 6 jaar dat ik de specht bekeken heb, heeft hij 2 nieuwe hollen gehakt, 2 hollen uitgediept, 1 grote bonte spechtenhol aangepast en 1 keer een heel klein stukje hol gehakt. Ze hebben in die tijd slechts 2x een ander hol gebruikt om in te broeden. De zwarte spechten in het Kraaiendal hebben wel steeds een nieuw hol gehakt en hierin ook gebroed.

Tijdens het hakken van het hol vermindert het contact tussen δ en σ niet. Als het hol af is, blijft het δ er veel in zitten. Soms komt het σ en lost het δ af.

Ze vliegt voor het hol en roept "lkaaw". Even later komt het δ tevoorschijn en vliegt weg. Daarna klimt het σ in het hol. Na een tijdje vliegt het σ weg of het δ lost haar af. Na een tijdje gaat het σ eieren leggen (1 per dag). Ze legt er 3-4.

Aangezien ze toch al bijna steeds in het hol zijn, gaan ze na het eerste ei meteen al broeden. (veel vogels wachten met broeden tot het broedsel gelegd is.) Ze zitten nu ook veel vaster op het nest als tevoren. De spechten lossen elkaar om de 2 uur af. Het δ broedt 's nachts. In totaal vinden er 6 aflossingen per dag plaats.

Na 9-10 dagen komt het eerste jong uit, de volgende dag weer een enz. De jongen zijn zeer klein en kaal. Heel langzaam verandert het broedgedrag van de ouders, de tussenpozen van aflossingen worden korter, zodat er meer voedsel aangedragen kan worden voor de jonge spechten. Als ze veren krijgen, verlaat de oudervogel het nest al voordat hij/zij afgelost wordt. Tenslotte komen ze alleen nog om voer te brengen en de uitwerpselen van de jongen te verwijderen. Als de staartpennen van de jongen lang genoeg zijn om erop te kunnen steunen, gaan ze tegen de binnenkant van het hol staan en kijken door de holopening naar buiten. Je kunt dan zien dat er verschil is tussen mannetjes en vrouwtjes. Het rood op de kop van een δ loopt net als bij het volwassen δ van snavelbasis tot nek. Het σ -jong heeft alleen wat rood op het achterhoofd.

Dit is in tegenstelling met wat J.E. Sluifers beweert. Hij zegt nl. dat de jongen op het σ lijken. Ik ken trouwens geen andere vogels, waarbij je het verschil tussen jonge σ en δ aan de kleur kunt zien. Het is dus niet vreemd dat Sluifers die fout gemaakt heeft.

Verschillen met de oudervogels zijn: de grijsblauwe ogen, de witte snavel en de vrij korte staart. Verder is het geluid dat ze maken anders. Deze verschillen verdwijnen langzaam als de jongen volwassen worden.

Eén maand na het uitkomen van de eieren vliegen de jongen uit. Dit is eind mei, begin juni. Als ze uitgevlogen zijn, is het zeer moeilijk om ze terug te vinden. Daarom weet ik hier ook nauwelijks iets van af.

1-2 Maanden later zitten de volwassen spechten weer in hun slaapholen. Van de jongen hoor of zie je niets meer. Eind juli en augustus ruïen de zwarte spechten. De relatie tussen δ en σ is sterk afgezwakt. Ze zoeken elkaar niet meer op, roepen als ze elkaar tegenkomen, wat vrij zelden gebeurt, nog wel 'lkaaw'. Ze wijden zich voornamelijk aan voedselzoekn en zo maar wat rondvliegen, zich poetsen en wat hakken. Er gebeuren niet veel opvallende dingen meer. Dit duurt tot december, begin januari, dan begint het steeds iets andere verhaal weer opnieuw.

Henny Brinkhof

- literatuur: Peterson, G. (1974) Petersons vogelgids.
 Sluifers, J.E. (1975) Prisma vogelboek.
 Teixeira, R.M. (1980) Atlas van Nederlandse broedvogels.

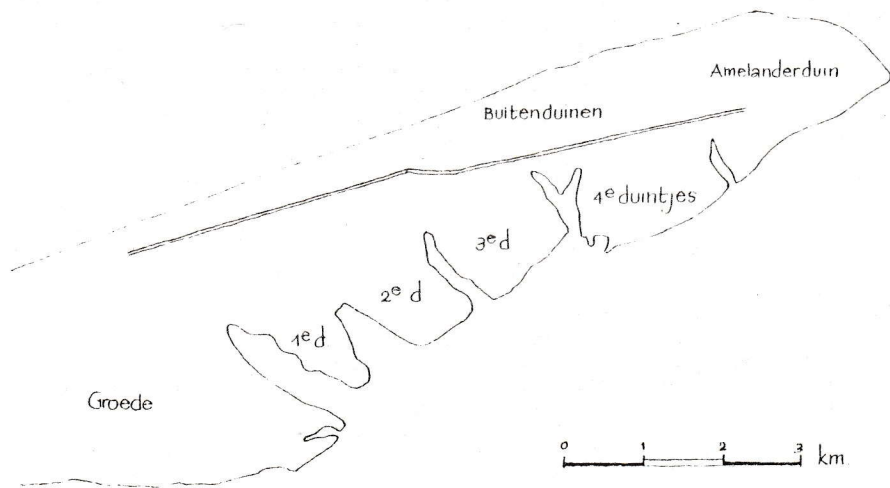
Vogelwacht op de Boschplaat of Vrije Vogels, gekooide mensen.

Sinds begin april ben ik voor een half jaar belast met de bewaking in het Staatsnatuurmonument "De Boschplaat" op Terschelling, op verzoek (!) van de redactie wil ik hier een aantal aspecten belichten die deel uitmaken van mijn werk aldaar.

Aangezien een deel van de lezers van de Mourik niet bekend zijn zal met mijn huidige achtertuin, eerst een korte gebiedsbeschrijving.

De Boschplaat heeft als belangrijkste kenmerk een nog steeds in sneltempo groeiende stuifdijk die niet alleen het landschap domineert, maar ook verantwoordelijk is voor de begroeiing ervan. Ten tijde van de aanleg van deze dijk (rond 1930) bestond De Boschplaat slechts uit een kale zandplaat met wat schaars begroeide duintjes (ook wel Helpollen genoemd). Nadat de stuifdijk de invloed van de Noordzee vrijwel uitsloot, voltrokken zich zeer snel grote veranderingen in de begroeiing, mede veroorzaakt door het slib dat nu door de Waddenzee afgezet kon worden in het veel rustiger water. Grofweg is de successiereeks van laag naar hoog: zeekraal - zoutmelde - lamsoor - rood zwenkgras - strandkweek - helm. Vooral lamsoor en het zwenkgras bepalen het aanzicht van vele honderden hectaren kwelder.

Het reliëf wordt gevormd door de groepjes duintjes, respectievelijk 1e, 2e, 3e, 4e en Amelandse duintjes genaamd en de Stuifdijk. Ten noorden van laatstgenoemde bevindt zich bovendien nog een in ontwikkeling zijnd duincomplex, de Buitenduinen geheten.

Nu wat andere aspecten, ondergebracht in twee categoriën:

A. Ornithologische;

1. de lepelaars; mede hieraan dankt de Boschplaat zijn huidige bekendheid, toch broeden ze er pas sinds 1965 in nogal wisselende aantallen: 1977 8 p, 1978 17 p, 1979 21 p en dit jaar weer 17 paar. Dit aantal kan wat oplopen aangezien er tot half juli nog paren bijkomen; in die tijd zijn er echter ook al uitgevlogen nesten! De kolonies bevinden zich op de 1e en 2e duintjes waar de nesten in hoog gras en soms in een vliertje gesitueerd zijn.

2. meeuwen; op de Boschplaat bevindt zich de grootste broedkolonie van de zilvermeeuw in West-Europa; ruim 20.000 paar hebben er hun domicilie met als directe burens zo'n 10.000 paar Kleine mantelmeeuwen die in dezelfde terreinen delaggelegen gedeelten bezetten. De grootste concentraties bevinden zich op de Groede (een grote vlakke in het westelijk deel van het reservaat), de 1e en de 2e duintjes. Van de jongen wordt elk jaar een fors deel geringd, met goede terugmeldingsresultaten.

3. weidevogels; wellicht een wat vreemde naam voor soorten als scholekster, tureluur en kievit die hier op de zoute kwelder broeden. Vooral bij de scholekster en tureluur gaat het om flinke dichtheden; laatstgenoemde haalt plaatselijk de 50 p/100 ha terwijl de bonte piet onder de duintjes in 100-den meters lange rijen zit te broeden, met slechts 8-10 m. tussen de nesten.

4. steltlopers; op het moment, half juni, zijn de HVP's (hoogwatervluchtplaatsen) slechts mager bezet met wat overzomerende rosse grutto's en onvolwassen bonte pietten, een maand geleden was het aanmerkelijk drukker; + 5000 rosse grutto's, + 2000 bontjes en 100-den kraaien en zilverplevieren bevonden zich tijdens hoogwater aan de kwelderrand. Eind mei vertrok het grootste deel richting Siberië, zo nam ik 's avonds wegtrk waar van 1200 grutto's (rosse), 900 bontjes en 450 zilverplevieren, allemaal vanaf één HVP!

5. rotganzen; dit schitterende beestje huist vooral in april en mei in forse aantallen op de Boschplaat, het door mij getelde maximum was 13.000 op 24 april.

De vogels slaan in die tijd grote voorraden vet op die ze nodig hebben voor de non-stop vlucht naar hun broedterreinen (4-5000 km) en het broeden zelf. Het broedsukses schijnt sterk afhankelijk te zijn van de vetvoorraad; zo heeft een ♂ dat 1700 gram of meer weegt 75 % kans om met jongen terug te komen, een ♂ dat 1650 gram of minder als gewicht heeft, slechts 25 %. Begrijpelijk dat vooral deze vogels gebaat zijn bij rust in het terrein, hoe minder ze gestoord worden, des te meer vet ze opslaan.

Als voedsel gebruiken ze de topjes van het zwenkgras en de jonge blaadjes van het lamsoor, beide erg rijk aan eiwitten.

6. stootvogels; vooral veel doortrekkers zijn er waar te nemen. Enkele voorbeelden: visarend 4 ex. in mei/ steenarend 1 ex./ zwarte wouw 4 ex./smelleken 8 ex./ wespandief 10-tallen/ buizerd idem. Als broedvogel vinden we slechts de 3 kiekendieven en de torenvalk, die alle rond het Jan Thijsseduin zitten.

7. zangvogels; door het open karakter slechts enkele soorten broedvogels, maar dan ook in hoge aantallen. Vooral de veldleeuwerik komen er bij 100-den voor, de graspieper iets minder. In de vlierbosjes zit een enkele fitis of tuinfluiter. Wel vindtster sterke doortrek plaats o.a. van zwaluwen; op 12 mei alleen al zo'n 15.000 boeren-, 2000 huis- en 10-tallen oeverzwaluwen.

8. eidereenden; de laatste, maar zeker niet de minst belangrijke in het rijtje. Naar schatting broeden er dit jaar zo'n 1300 paar, weer een redelijk aantal na de decimering die aan het eind van de jaren zestig plaatsvond o.i.v. landbouwvergiften en pesticiden. Begin juni verzamelen de ♂♂ met hun jongen zich in grote crèches, die uit zo'n 200 beesten bestaan. De jongen hebben een hoog sterftepercentage (rond 80 %), maar zijn ze eenmaal 3 weken oud dan hebben ze een lang leven in het vooruitzicht. Zo broeden op Vlieland nu nog ♂♂ die in 1964 als adult een ring kregen. Ook dit jaar is er op grote schaal geringd; in ons terrein 460 adult ♂♂'s (de jongen worden pas geringd als ze bijna vliegvlug zijn).

Naast de broedvogels houdt zich ook een flinke populatie overzomeraars onder de kwelders op. Dit zijn voornamelijk onvolwassen vogels uit het Oostzeegebied die pas na 3 jaar hun geboortegronden weer opzoeken.

h. Bewakingsaspecten;

Mijn gebied omvat het gebied vanaf paal 24 naar het oosten, zo'n 1500 ha met daarin de 3e, 4e en Amelanderduintjes alsmede de Buitenduinen. In dit terrein gelden een aantal regels (geen vogels verstoren, geen planten plukken of uitgraven, honden aan de lijn e.d.) maar men heeft overal te voet toegang en met de fiets kan men langs de stuifdijk tot het Amelanderduin rijden. De Buitenduinen liggen op het strand en zijn dan ook makkelijk langs die weg bereikbaar met auto's, vooral eilanders (grotendeels in het bezit van landrovers of andere jeep-achtige voertuigen) maken gebruik van deze mogelijkheid. Hiermee openbaart zich onmiddellijk het belangrijkste probleem waarmee een "eerstejaars" bewaker te doen krijgt; het gedrag van de eilanders. Zij beschouwen zich als heer en meester op hun eigen eiland en denken dan te kunnen doen en laten wat ze willen. Nu is 75 % van het eiland echter in handen van Staatsbosbeheer en deze instantie denkt daar echter heel anders over.

Zo is het weiden van vee in de duinen sterk teruggedrongen en het rapen van meeuwen-eieren enkele jaren terug geheel verboden. Vooral deze maatregel heeft kwaad bloed gezet bij veel mensen die min of meer uit traditie elk jaar wat eieren raapten. Zo'n maatregel is echter een landelijk iets en daarbij wordt geen rekening gehouden met plaatselijke verhoudingen zoals die op Terschelling. Er dient in dit kader met enig tact opgetreden te worden tegen eierrapende eilanders en dit is zacht uitgedrukt niet altijd even gemakkelijk. Veel eenvoudiger is het optreden tegen "toeristen"; een vriendelijk verzoek met enige uitleg over het hoe en waarom bij verstoringen van klutenkolonies of fouragerende rotganzen kan zeer effectief zijn net als het dreigen met hoge bekeuringen of afschot bij mensen die aanvankelijk weigeren hun hond aan te lijnen. Ook maakt gebruik van de portofoon in dergelijke gevallen wel indruk. Dit praatapparaat is ook zeer bruikbaar tegen laag overkomende en zeer ernstig versturende vliegtuigen; twee of drie waarnemingen zijn voldoende voor een bekeuring van de luchtvaartpolitie en deze werken erg preventief in het sportvliegerswereldje.

Als laatste en uitermate gevaarlijke groep verstoorders zou ik de mensen willen noemen die denken met een 135 mm telegen op een zondagnmiddag dezelfde plaatjes te schieten als een Piet Munsterman of een Fred Hazelhoff in jaren werken met professionele apparatuur gelukt is. Bovendien ontbreekt het deze mensen meestal aan de geringste kennis van de te fotograferen objecten, in veel gevallen kluten die kleine jongen hebben en het afleidingsgedrag niet vertonen om prachtige vakantieplaatjes voor later te ^{maken} maken, maar om in uiterste wanhoop een enorme bedreiger van hun kleintjes weg te lokken.

Tot zover een aantal zaken waarmee eilanders, toeristen en bewakers te maken krijgen tijdens respectievelijk hun leven, vakantie en werk en waarbij allen zich zouden moeten laten leiden door de gedachte dat het belang van een gebied als de Boschplaat wel iets groter is dan dat van het oostelijk gedeelte van Terschelling.

Wim v/d Zande

UIT DE TIJDSCHRIFTEN

Zes artikelen over de ooievaar en over de zwarte ooievaar betreffende afname in Nederland en West-Europa, over de oorzaken ervan, over de trek, over de jacht met name tijdens de trek, de ooievaarsdorpen Het Liesveld en Herwijnen. En betreffende de zwarte ooievaar een kort artikel. De toekomst van deze laatste lijkt minder somber. (Lepelaar 68, 1980).

Een verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1979 in Nederland, door het RIN en de Janzenwerkgroep Nederland van Het IWRB. De grote rivieren, als een van de vijf genoemde deelgebieden, herbergde bij beide tellingen de grootste aantallen tafeleenden (12.137 en 4.295) en knobbelzwanen (2.171 en 1.427). (Watervogels 5-2, 1980).

Resultaten van de ganzen tellingen in Nederland in het winterhalfjaar 78-79 worden door dezelfde werkgroep in hetzelfde nummer gepubliceerd.

Oude foto's door J.P. Strijbos van de griël, allemaal "nest"foto's, en daarbij prachtige foto's van het griël-biotop worden begeleid door een artikel over de griël en zijn verdwijnen uit Nederland van de hand van dezelfde. (Vogeljaar 28-2, 1980).

Een tamelijk spekulatief maar uitnodigend artikeltje over de trek van de houtduif is geschreven door L. van den Homberg. Dagen met meer dan 10.000 trekkers bij Vento kwamen voor.

(Vogeljaar 28-2, 1980).

Voous' serie van systematische beschrijvingen van dag- en nachtvogels wordt vervolgd met een artikel over de bosuil.

(Lepelaar 68, 1980).

De late wegtrek van gierzwaluwen uit Nederland in 1978 wordt beschreven en becommentarieerd door L.C.Preesman. De soort was in september nog gewoon. Nogal wat oktoberwaarnemingen. Het slechte weer (slechte voedselsituatie) was waarschijnlijk de oorzaak. (Vogeljaar 28-2, 1980).

Verskillende types van zangen en roepen van de bosrietzanger worden beschreven en hun mogelijke functie besproken door F. Dowsett-Lemaire. Elf verschillende roepen werden opgenomen. De wijfjes hebben een nagenoeg even uitgebreid repertoire als de mannetjes. Alle mannetjes uit de buurt zingen op zonnige dagen tijdens de eileg samen in groepszang.

(Giervalk 69-4, 1979).

Edward R. Osieck schrijft een artikel over de invasie van de vlaamse gaai in 1972. Verloop; vergelijking met eerdere. Zoekend naar de oorzaak veronderstelt hij, dat niet alleen voedseltekort (de gaai is per slot van rekening geen voedselspecialist), maar ook overbevolking (na goed eikeljaar) van invloed kunnen zijn geweest. (Vogeljaar 28-2, 1980).

VOGELWERK-GROEP RIJK VAN NIJMEGEN & OMSTREKEN

WERKGEBIED

Rijk van Nijmegen, de nederlandse en duitse Coypolders, Land van Maas en Waal oostelijk van de lijn Wamel-Megen, de brabantse Maasoever vanaf Vierlingsbeek t/m Megen, de kop van Limburg t/m Bergen, de Betuwe zuidelijk van de Linge.

RESTUUR

Voorzitter: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek, 08891 1523
Sekretariaat: Rob Gorissen, Heilige Stoel 52-12, 6601 VG Wychen,
08894 14716
Penningmeester: Henk de Vries, Jan van Cuykstraat 46, 5431 GC Cuyk,
08850 13614

WERKGROEPEN

Archief, verslagen, waarnemingen: Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 44
6522 EN Nijmegen
Ekskursies: Wouter Helmer, Joanneslaan 7, 6564 AE H.Landstichting
080 233371
Leesmappen: Jos van Dokkum, Evertsestraat 36, 6512 JM Nijmegen
Nestkastvervaardiging: Wim Schurink, Marialaan 39, 6541 RB Nijmegen
080 773551
Nestkastplaatsing: Bart Nolet, Berg en Dalseweg 3, 6521 JA Nijmegen
080 222852
Riviertellingen: Henk de Vries, Jan van Cuykstraat 46, 5431 GC Cuyk
08850 13614
Sovontellingen: Pieter-Paul van Laake, Oude Kleefsebaan 2 Berg en Dal
08895 1364
Stootvogeltellingen: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek
08891 1523
Vogelkursussen: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek
08891 1523
Wintervoeding: Jan Pieters, Schependomlaan 112, 6543 XZ Nijmegen
080 771241

ASYLS in de regio

H.J.M.C. Huilmond, Rijksstraatweg 303, Beek-Ubbergen, 08895 3376
(roofvogels en uilen)
B.H. Jansen, Weg door Jonkerbos 5, Nijmegen, 080 551439
(alles)
S.C. Reichgelt, Hogewaldseweg 6, Groesbeek, 08891 3195
(alles)
Maria Reijnders, Heijenseweg 51, Gennep, 08851 1906
(alles)

KONTRIBUTIE

GIRONUMMER

Werkende leden	F 10.00
Sympatiserenden	F 15.00
Jeugdleden tot 18	F 5.00
Gezinsleden	F 2.50

4463052 t.n.v.
VWG Nijmegen en omstreken
Jan van Cuykstraat 46
5431 GC Cuyk

AGENDA

- 4 sept. Algemene ledenvergadering
- 15 sept. Laatste dag om kopij in te leveren
voor het tellingennummer
- eind sept. Groenweek in Nijmegen
met vogeltentoonstelling